

Історія освіти Русі: особливості понятійно- термінологічного апарату досліджень

Драч Оксана Олександрівна, доктор історичних наук, професор

Ф. Анкерсміт

Наукова мова є такою ж частиною реальності, як і об'єкти дійсності, що вивчаються наукою.

В.К. Фінн

Термінологічний апарат може бути лише результатом реконструкції ідей, перетворених на поняття.

Підходи до вивчення історії освіти Русі

- прагнення знайти в культурі Русі елементи західної середньовічної шкільно-університетської системи
- моделювати систему освіти Русі на кшталт тогочасної візантійської

традиція «рівняння на Захід»

презентизм - вивчають з
позиції набуття певної
системи знань в освітніх
інституціях

Труднощі при
студіюванні
освіти Русі

усталена думка, що
інституалізоване, формальне
навчання можливо лише в
суспільствах, які мають
писемність

відсутність свідчень
для опису реалій
освітньої системи

Термінологічні зауваги

- ❑ У науковій літературі з історії освіти і педагогічної думки Русі традиційно вживається поняття «школа».
- ❑ Термін **школа** (σχολή) грецького походження і спочатку означав «дозвілля, вільне проведення часу», з часом вживано в значенні «заняття на дозвіллі» (у Платона), потім – «навчальні заняття», «бесіда філософів» (у Плутарха).
- ❑ Писемні джерела Русі не містять терміну «школа». Уперше його вжито в 1382 р.

□ Школа середньовіччя включає широке коло освітніх інституцій, в яких реалізовували навчання різного рівня і спеціалізації. Контроль і опіка над ними входили до компетенції церкви.

□ Системи, представленої школами, навчальними предметами, підручниками, професійними вчителями, педагогічними працями, державними інструкціями з питань освіти, в Русі не було.

□ Домінантною формою навчання було «учнівство», яке у традиційному суспільстві займає важливу нішу між родиною/громадою (неформальною освітою) і школою (формальною освітою), яка тільки організовувалася.

- ❑ У давньоруських писемних пам'ятках наявне поняття «**учення книжне**» від дієслова «**учити**», з часом усталився термін «**училище**».
- ❑ Володимир, охрестивши киян, «**нача поимати у нарочитый чади дѣти и даяти на ученье книжное**» (988);
- ❑ Ярослав «**приде к Новгороду, собра от старост и поповых детей учити книгам**» (1030);
- ❑ *Суспільна реакція*: «**А матері плакали за чадами своїми, як за померлими, бо ще не були кріпкі у вірі**».

Термін «училище» в Русі

Давність його підтверджено побутуванням у діалектах

у карпатських говірках до середини ХІХ ст. щодо закладів освіти вживали слово «учило»

М. С. Шашкевич «Читанка для діточок в народних **училах** руських» (1836)

Початковий рівень навчання грамоти для середньовічного індивіда набував значущість лише з огляду на практичне застосування таких навичок

Пропоноване поняття

- Для забезпечення джерельної автентичності, історичної достовірності і наближеності дослідницького матеріалу до описуваної епохи – доби X – XIII ст. на позначення освітніх інституцій Русі доцільно використовувати термін **«учення книжне»** (а не школи),
- підставами для чого слугують пам'ятки давньоруської писемності;
- «Словарь української мови» Б. Д. Грінченка (1909): Учіння; Ученіє. А що я витерпіла з тим учінням!

Дякую за увагу!!!
